

A TUDOMÁNY KAPUJÁBAN

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG TITKOS ARZENÁLJA

AZ ÁLLAMBIZTONSÁGI SZERVEK OPERATÍV TECHNIKAI RENDSZABÁLYAI ÉS ESZKÖZEI

Szabó Mátyás
szabo.matyas.nke@gmail.com

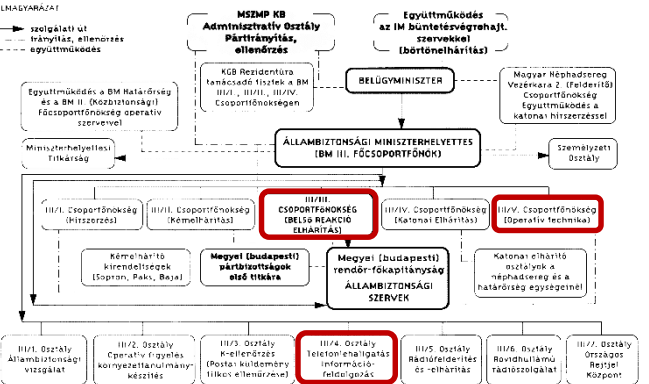
 AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17-2-1-NKE-87 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT

1. BEVEZETÉS

Hogyan működött a sokat emlegetett III/III-as Csoportfőnökség? Az állambiztonsági szervek milyen titkos eszközökkel figyelték meg az ellenséges elemeket? Hogyan működhetett mindez a globálisan szélesedő és mindinkább érvényesülő emberi jogok mellett? Mennyire számítottak modernnek és hatásosnak a késő Kádár-korszak állambiztonsági szervei? A korabeli technikai viszonyok mellett az ÁB-szervek hogyan voltak képesek az egyre növekvő számú ellenséges személlyel szembeni precíziós eljárásra? A titkosszolgálatok mindig is törekedtek a technológiai vívmányok kiaknázására és felhasználására, különösen a XX. századtól. Nem volt ez másképp a Magyar Népköztársaság állambiztonsági szervei esetében sem.

2. AZ OPERATÍV-TECHNIKA ALKALMAZÁSÁNAK TENDENCIÁI

Az állambiztonsági szervek operatív technikai eszközeinek alkalmazása és fejlődése az 1940-es évektől kezdődően több jól látható tendenciát is mutat az évtizedek során, melyek vizsgálata több szempontból is a Kádár-korszak utolsó évtizedében a legérdekesebb. Az ÁVH maradványai és az állambiztonsági állomány az 1956-os forradalmat követően a Belügyminisztériumba integrálódott, [1] majd a Főcsoportfőnökségek kialakítását követően [2.] 1972-ben jött létre a Belügyminisztériumnak az a struktúrája, [3.] amely kisebb változásokkal egészen 1989-ig fennállt. [4.] Az operatív technikai eszközök a III/III. Csoportfőnökség [5.] operációi és akciói során kerültek bevetésre, működtetésüket pedig a III/V. Csoportfőnökség [6.] támogatta.

1. sz. ábra: A Belügyminisztérium III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség szervezeti felépítése és együttműködése más szervekkel 1979-ben. [7.]

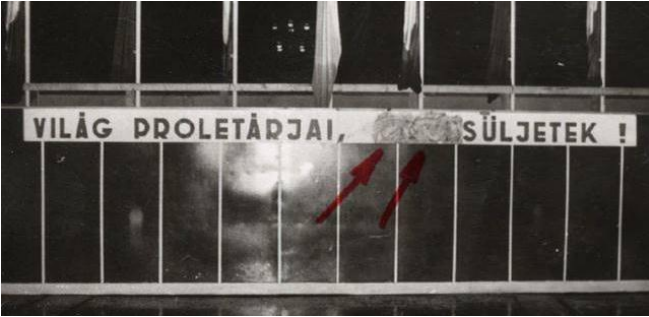
Az állambiztonsági szervek intézményes fejlődése mellett megfigyelhető, hogy míg a szovjet típusú rendszer korai évtizedeiben egy-egy eszköz alkalmazására külön parancsok születtek, az 1970-es évektől már átfogó és egységes parancsok szabályozták az összes eszközt egy normában. [8.] Az 1980-as években pedig megindult az eszközrendszer modernizációja is, [9.] egyúttal számítástechnikai eszközök alkalmazása, [10.] illetve az Egységes Gépi Prioráló Rendszer kiépítése. Az eszközök tipizálását a Horváth István belügyminiszter által kiadott 35/1982-es parancsban tehetjük meg, amely a következő kategóriákat nevezi meg.

operatív technikai rendszabályok	3/a rendszabály (belföldi lehallgatás)
	i-3/a rendszabály (nemzetközi lehallgatás)
	3/e rendszabály (szobalehallgatás)
	3/r rendszabály (rejtett fotó, optika)
operatív technikai eszközök	3/z módszer (titkos behatolás, zárnyitás)
	3/f dokumentáló fényképezés

2. sz. ábra: Az operatív technika típusai (saját szerkesztés)

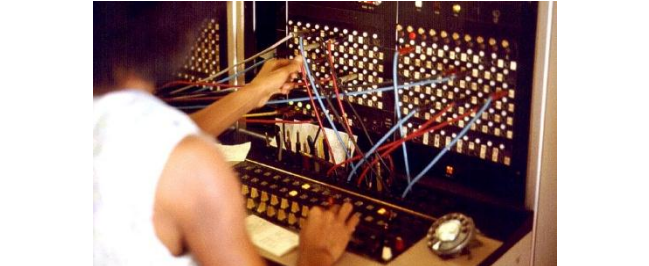
Mielőtt áttekintenénk az egyes módszereket érdemes még két tendenciát megfigyelni, hiszen ezen eszközök jelentőségét nagyban növelte az állambiztonsági szervezetek leterheltsége. Az operatív technika mellett talán a legfontosabb állambiztonsági eszköz a hálózat volt, azonban a beszervezettek száma 33000 főről (1956. június) az évtizedek során 7940-re csökkent. (1989. június 30.) [11.] Emellett a Kádár-rendszer 1959-től kezdve egy nemlineáris úton a demokratikus centralizmus irányába

fejlődött, elfogadott emberi jogi egyezményeket, alkotmányos A 3/r rendszabály alkalmazásával az állambiztonsági szervek rejtett fotó-reformokon esett át. Ennek ellenére a rendszerellenes megnyilvánulásokat és optikai eszközök révén juthattak a megfigyelttel kapcsolatos bizalmas szinte gondolatrendőrséggé üldözte, és nemcsak az ismert ellenzéki és kompromittáló információkhoz. A fotótechnika egy a hálózati személyek és művészek körében, hanem látszólag jelentéktelen ügyekben funkciókkal való kombinációkra tipikusan alkalmas eszköz volt, így az is, így nagy energiákat fordítottak például röpcédulák, vagy falfirkák ügynökök révén a mobilitás illetve a megfigyelt személyek követésének képessége is jellemezte, azonban stabil optikák helyiségekbe való beszerelése is gyakori volt.

3. sz. ábra: Dokumentált rongálás. Forrás: ÁBTL

3. AZ OPERATÍV-TECHNIKAI RENDSZABÁLYOK ÉS ESZKÖZÖK FAJTÁI
A telefonvonalak megfigyelésének két típusát is megnevezi a 35/1982-es parancs. A 3/a rendszabály a belföldi, míg a i-3/a rendszabály a nemzetközi telefonbeszélgetések lehallgatását jelölte. A nemzetközi lehallgatás 1977-ben került bevezetésre és az automata, valamint félautomata rendszerbe bekapcsolt nemzetközi távbeszélő hálózatban az előre figyelésre megadott kapcsolási számokat tudta ellenőrizni. Ezek az belügyminiszteri parancs. Az előzetes gyűjtött információk alapján ismert külföldi telefonszámokra belföldről indított és külföldről belföldre irányuló hívásokat is magukba foglalták. [12.]

4. sz. ábra: Telefonközpont (illusztráció) [13.]

A belföldi telefonlehallgatásokat kezdetben a telefont kezelő gyorsíró végezte, és bár idővel a technikai fejlesztések révén a vonalak rögzítése lehetővé vált, a kevésbé fontos vonalakon megmaradt a gyorsírók alkalmazásának gyakorlata, [14.] ami a telefon lakosság körében történő gyors terjedés miatt a későbbiekben is komoly humán-erőforrást igényelt. A technikai és emberi erőforrás kapacitásigénye ellenére a 3/a rendszabály és az i-3/a rendszabály kulcsfontosságúnak bizonyult, hiszen megfelelő előkészületeket követően rendkívül bizalmas információkhoz és kompromittáló adatokhoz juthattak hozzá a III/III. Csoportfőnökség nyomozói.

5. sz. ábra: Szobalehallgatás [15.]

6.sz. ábra: Kelet-német magnetofon (illusztráció) [16.]

A 3/e rendszabály alkalmazásával egy szoba vagy helyiség lehallgatását végezték. Az eljárás során az állambiztonsági szervek a társadalmi kapcsolatokkal való egyeztetés, illetve környezettanulmányozás és figyelés után egy vételi helyiségben helyezték el a lehallgatókészüléket, amely a hálózat számára a konspiráció elvét betartva biztonságosan nem volt figyelhető. A hang rögzítése pedig általában egy a közvetlen közelben lévő konspirált lakásban történt.

7.sz. ábra: Részlet „Az ügynök élete” c. filmből [17.]

8. sz. ábra: Az 3/z és 3/f módszer előkészítése. Részlet a Titkos házkutatás című belügyminisztériumi oktatófilmből. [18.]

Az operatív technikai rendszabályoktól eltérően a házkutatással kapcsolatos két eljárást, a titkos behatolást (zárnyitás) és a dokumentáló fényképezést operatív technikai eszközként nevezi meg a 35/1982 sz. előzetes gyűjtött információk alapján megbizonyosodva a megfigyelt tartós távollétéről a 3/z zártechnikával történt a lakás felnyitása és visszazárása. A kettő között eltelt időszakban pedig a kompromittáló és a nyomozást segítő tárgyak, nyomok, dokumentumok fotózása és vizsgálata történt.[19.]

4. ÖSSZEGZÉS

A Kádár-rendszer állambiztonsági szervei sikerrel alkalmazták a technikai eszközök széles skáláját. Az 1970-es és 1980-as évekre egységesülő operatív technikai gyakorlat a hálózati funkciók mellett, illetve kombinációk végrehajtása révén az állambiztonsági munka motorjaiként működtek egészen a III/III. Csoportfőnökség rekiemét jelentő Dunagate botrányig.[20.]

FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS FORRÁSOK

- [1.] GYARMATI György (szerk.): *Trezor I. Történeti Hivatal*, Bp. 1999.pp. 78-79.
- [2.] HORVÁTH Attila: *A rendészeti szervek története Magyarországon a szovjet típusú diktatúra korában*. 6.p. (http://epa.oszk.hu/02200/02222/00003/pdf/EPA_02218_ReJ_2011_03_003-030.pdf)
- [3.] ÁBTL: 10-530/1972 (A BM III. Főcsoportfőnökségének ügyrendje)
- [4.] GYARMATI György (1999) i.m.: pp. 84-89.
- [5.] ÁBTL: 80-223/1972. (A BM III/III. Csoportfőnökségének ügyrendje)
- [6.] ÁBTL: 36-39-4/1972. (A BM III/V. Csoportfőnökségének ügyrendje)
- [7.] KOBOLKA István (szerk.): *Nemzetbiztonsági alapismeretek*. Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 2013. 17.p.
- [8.] ÁBTL: BM 0017/1971 sz. parancs
- [9.] ÁBTL: BM 35/1982 sz. parancs
- [10.] ÁBTL: BM 34/1977 sz. parancs A számítástechnika belügyi alkalmazásának, a számítógépes információrendszerek fejlesztésének egységes szabályozásáról.
- [11.] ORGOVÁNYI István: *A politikai rendőrség hálózati munkájának szabályozása 1954 és 1989 között*. Betekintő, IV. évfolyam 3. szám. Budapest, 2010.
- [12.] ÁBTL: BMH 1/1977 sz. körlevél Az interlehallgatás új rendszeréről
- [13.] RACSKÓ Péter- VAJSZ Tivadar: *E-kommunikáció*. Károly Róbert Főiskola, Budapest, 2012.
- [14.] http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2010-0010_09_E_kommunikacio/2569/objects/il_0_mob_9686/kep_09_02_09_01.jpg
- [15.] BIKKI István: *A titkos operatív technikai rendszabályok és módszerek, valamint a K-ellenőrzés alkalmazására vonatkozó szabályok 1945–1990 között*. Betekintő, IV. évfolyam 1. szám. Budapest, 2010.
- [16.] TAKÁCS Tibor: *Egyszerű történet - A „Tanya” fedőnevű K-lakás*. Betekintő, IX. évfolyam 1. szám, Budapest, 2015.
- [17.] A Stasi-Archiv der BStU-Außenstelle Chemnitz weboldala. https://www.bstu.bund.de/SharedDocs/Veranstaltungen/Region-Chemnitz/1004_chemnitz_archivfuehrung.html
- [18.] <https://www.youtube.com/watch?v=C8pLEhQMz1s>
- [19.] <https://www.youtube.com/watch?v=jILM1VQFbhc&t=200s>
- [20.] BIKKI (2010) i.m.: 12.p.
- [20.] Révész Béla: *Dunagate I. Beszélő*, IX. évfolyam 12. szám, 2004.